

2010. március

Jelenségnaptár

HOLDFÁZISOK

Március 7.	15:42 UT	utolsó negyed
Március 15.	21:01 UT	újhold
Március 23.	11:00 UT	első negyed
Március 30.	02:25 UT	telehold

A bolygók láthatósága

Merkúr: A hónap első felében nincs megfigyelésre alkalmas helyzetben. 14-én felső együttállásban van a Nappal. Ezt követően hamar megjelenik az esti nyugati ég alján, a hónap végén már könnyen megtalálható. 31-én másfél órával nyugszik a Nap után. Az év folyamán ez a legkedvezőbb esti láthatósága.

Vénusz: Az esti égbolt feltűnő égiteste. A hónap elején egy, a végén egy és háromnegyed órával nyugszik a Nap után. Fényessége $-3,9^m$, átmérője $10''$ -ről $10,5''$ -re nő, fázisa $0,98$ -ról $0,95$ -ra csökken.

Mars: Kezdetben hátráló, majd 11-től előretartó mozgást végez a Cancer csillagképben. Az éjszaka nagy részében látható, hajnalban nyugszik. Fényessége egyre csökken, $-0,6^m$ -ról $0,1^m$ -ra, átmérője pedig $12,1''$ -ről $9,3''$ -re zsugorodik.

Jupiter: Előretartó mozgást végez az Aquarius csillagképben. A hónap végén már kereshető a délkeleti horizont közelében, napkelte előtt fél órával. Fényessége $-2,0^m$, átmérője $33''$.

Szaturnusz: Folytatja hátráló mozgását a Virgo csillagképben. Egész éjszaka látható, 22-én szembenállásban van a Nappal. Fényessége $0,5^m$, átmérője $20''$.

Uránusz: A Nap közelsége miatt nem figyelhető meg. 17-én együttállásban van a Nappal.

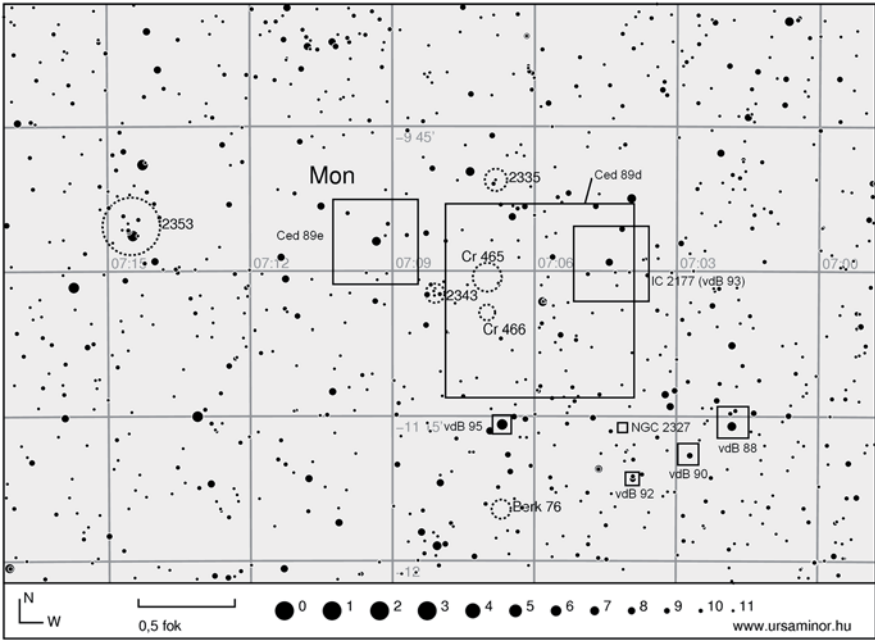
Neptunusz: A Nap közelsége miatt nem figyelhető meg

A hónap mélyég-objektuma: az NGC 2343

Első alkalommal a téli Tejút egy rejtett gyöngyszemét ajánljuk Olvasóink figyelmébe. Az égi egyenlítő alatt nem sokkal megbúvó NGC 2343 (koordináták: RA= $07^h08^m06^s$, D= $-10^{\circ}37'00''$) háttérbe szorul az alig pár fokkal északabbra látható pompás M50 árnyékában, holott $6'$ -es felületén csoportosuló legalább 20 tagjának integrált intenzitása I2pn, azaz környezetétől jól elkülönülő, közepesen eltérő fényességű tagokból álló, szegényes csillagcsoportosulás, amely ködösséget tartalmaz. A többszín-fotometriai vizsgálatok (Claria J.J. 1972, Astron. J. 77, 868) szerint távolsága kb. 1000 parszek (3600 fényév), kora tízmillió év. A kevés tag ellenére nagyon látványos, mivel igen kis átmérőjű. Látványát nagyban emeli legfényesebb tagja, az STF 1028-ként katalogizált szép, standard kettős. Környezetében kiterjedt molekulafelhők és HII régiók találhatóak (IC 2177, vdB 90-95, Ced 89), melyek együttesen a Sirály-ködöt alkotják, s amely az NGC 2343-nak, valamint az NGC 2335-nek és Collinder 466-nak a szülőobjektuma. Az IC 2177 jelölés a közhiedelemmel ellentétben nem az egész ködöt jelenti, a felfedező, Isaac Roberts leírása csupán az északnyugati nagy, fényes foltra vonatkozik, amely a Sirály fejét alkotja (vdB 93-ként is ismert).

Ha alkalmunk van rá, figyeljük meg a területet egészen sötét égbolton egy 50 mm-esnél nagyobb binokulárral. Nagyon könnyen megpillanthatjuk a bemutatott halmazokat, tágabb környezetükben számos csillagfelhő és aszterizmus között bolyonghatunk. Az NGC 2343 kis, fényes, szemcsés ékköként ragyog majd, s körülötte nagyon halványan észrevehetjük a Sirály-kód finoman kigyózó ködfoszlányait. Sokak szerint ez a téli Tejút

Kaposvári Zoltán

látnivalókban egyik leggazdagabb vidéke. Bármilyen, binokulárnál nagyobb átmérőjű és nagyítású csillagászati távcsőben (akár egy 70/700 Skylux, vagy 70/500-as Skywatcher refraktorban) legalább tucatnyi felbontott tagot fogunk látni, és egy 10 cm-es műszer jó körülmények között teljes mértékben feloldja kicsiny, háromszögletű csillagalakzattá. Bár téli objektum, láthatósága április elejéig tart. Észleléséhez jó eget kíván:

Sánta Gábor

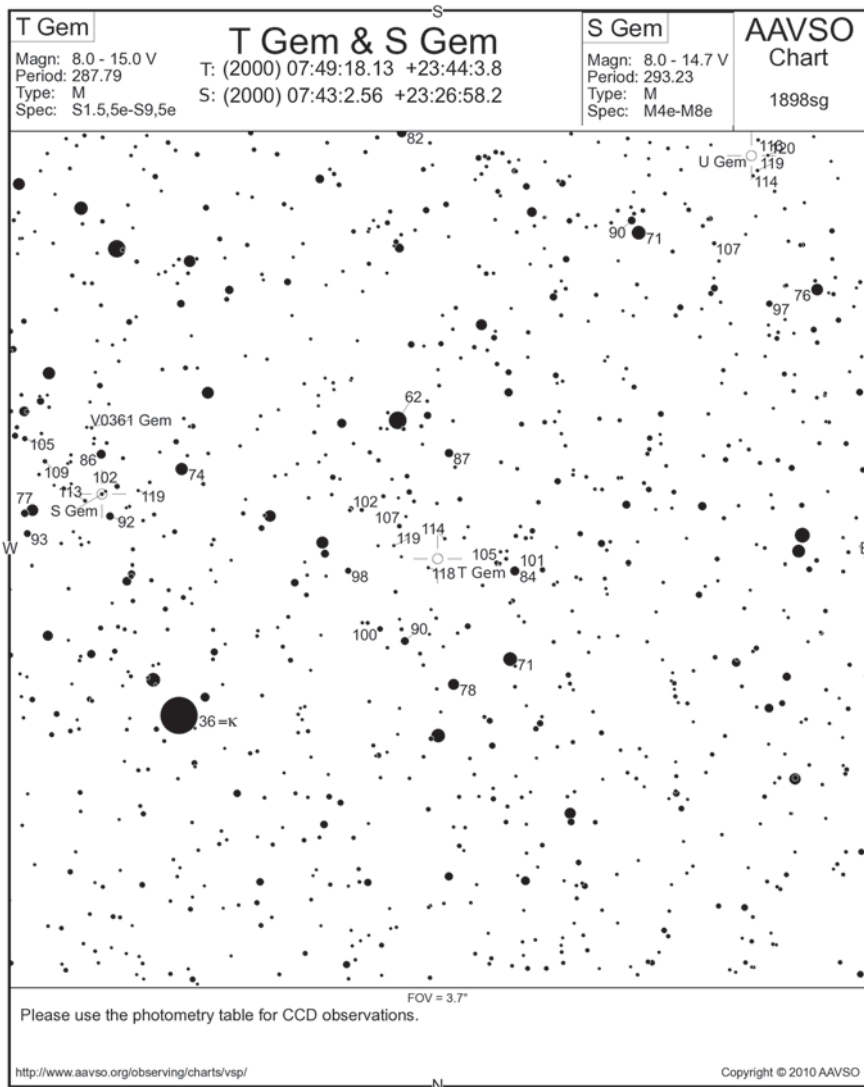
A hónap változói: T és S Geminorum

A téli hónapok ritkásabb derült éjszakáin nem mindig tűnik fel az Orion, Canis Maior és az Auriga ragyogása között a Gemini csillagkép izgalmas célpontokkal teli területe. Pedig nem csak a törpenóvák prototípusa, az U Gem található itt, hanem több nagyon látványos fényváltozású mira csillag is. Közülük választottunk kettőt februári számunk ajánlatába: a 3,6 magnitúdós κ

Gem közvetlen szomszédságában található T Gem és S Gem változókat. Mindkettő a vizuálisan halványabb összimpresziót adó mirák közé tartozik, hiszen maximumaik ritkán közelítik meg a 8 magnitúdót, minimumaikban viszont 15 közelébe merülnek, kikerülve legtöbb vizuális észlelő hatóköréből – ilyenkor kapcsolódhatnak be a munkába a digitális észlelők, akik akár 8–10 cm-es távcsövekkel is észlelhetnek városi égről ezeket a halványabb minimumokat (l. Stickel János cikkét a digitális fotometriáról a változós rovatban).

Szemfüles megfigyelők a mellékelt térkép (l. a következő oldalon) jobb felső sarkában az U Gem törpenóvát is észrevehetik, ahonnan már csak egy jókora észlelői macskaugrás az ég alatt ugyanezt megtenni egy 20 cm körüli távcsővel. A 300 nap körüli pulzációs periódusok mellett az ajánlott mirákat célszerű heti egy alkalommal felkeresni az égbolt ezen szegletében.

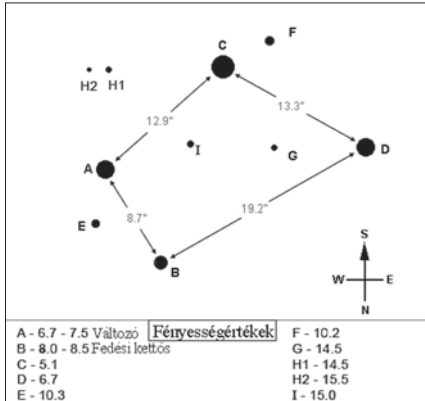
Kiss László

A hónap kettőscillaga: ϑ Orionis – Trapézium

Az Orion törének középső csillaga jó égen szabad szemmel is bolyhosnak látszik, nem hiába, hiszen valójában a jól ismert Orion-ködöt látjuk. Ezt a területet a Trapézium néven közismert többes rendszer világítja

meg, mely nevét négy legfényesebb csillagáról kapta, de nagy nagyítással és 10 cm feletti műszerrel már megfigyelhető további két tag is. „A” tagja változócsillag, míg „B” tagja fedési kettős. Halvány tagjainak (G, H1, H2, I) megfigyeléséhez már nagy átmérőjű távcsőre van szükség.

A Θ Ori érdekessége továbbá, hogy igazi titkait infravörös felvételeken mutatja meg, ekkor láthatóvá válik, hogy valójában nem egy többes csillagra, hanem egy körülbelül 300 tagot számláló nyílthalmazra tekintünk (bővebben l. a Kettőscsillag-rovatban) Ugyanis születőben lévő csillagok és barna törpék rendszere ez a terület!

Nagyobb nagyítással szemlélve felejthetetlen látvány, az egymáshoz közel elhelyezkedő tagok, az Orion-köd fodrozódó por és gázrétegei teszik igazán különlegessé ezt a többes rendszert.

Szklanár Tamás

A Polaris Csillagvizsgáló programjaiból

Galilei 1610–2010 előadásorozat

Februárban újraindul keddi sorozatunk, mely a tervek szerint május végéig tart. Az előadások 19 órakor kezdődnek.

Február 2. Sós folyók, savas tavak és sárfolyások a Marson (Kereszturi Ákos)

Február 9. Antarktisi csillagászat (Kiss László)

Február 16. Hol robban a következő? (Sárnczky Krisztián)

Február 23. Hová vezet a Tejút...? Régi kérdések, új válaszok, meglepő tények (Hege-dűs Tibor)

Március 2. Galileinél Padovában (Mizser Attila)

Február 24.: csillagnéző túra

Február 24-én ismét lesz csillagnéző túra, ezúttal az MTA KTM CSKI-be látogatunk el. Kolláth Zoltán vezetésével megnézzük a csillagvizsgálót, utána teszünk egy kb. 5 km-es sétát a Normafa környékén. Az Annaréten megnézzük a téli csillagképeket és megvizsgáljuk Budapest fényszennyezését. Találkozunk február 24-én (szerda) 17:45-kor a Normafánál, a síház előtt. Megközelíthető a 90A és a 90-es buszokkal. Túravezető: Keré-

nyi Lilla (kerlilla@freemail.hu). A túra eső esetén elmarad.

Csillagásztörténeti találkozó

Február 27-én ismét csillagásztörténeti találkozót tartunk a Polarisban, a csillagásztörténet.csillagaszat.hu portál szervezésében. A programból:

10:00 Megnyitó

10:15 Ponori Thewrewk Aurél: Bevezetés a csillagászati kronológiába

10:40 Csaba György Gábor: Egy szenvedelmes magyar ismeretterjesztő a 17. században

11:05 Somosvári Béla: Hogyan készül a csillagásztörténet.csillagaszat.hu honlap?

11:30 Dr. Zsoldos Endre: A középkori csillagászat Magyarországon

11:55 Keszthelyi Sándor: Csillagvizsgálóink az építészet szemszögéből (2. rész)

12:20 Sragner Márta: A csillagászat magyar nyelvű bibliográfiája és a csillagásztörténet

13:30 Dr. Farkas Gábor Farkas: Égre írt történelem. Létező és képzeletbeli égi jelenségek Magyarországon a 16. században

13:55 Dr. Romhányi Attila: Maja kalendárium

14:40 Sánta Gábor: A nebrai korong

15:05 Maróti Tamás: Történelmi üstökösök érméken